

Іваненка Мікалай Міхайлавіч,
намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце
ДУА «Вілейская гімназія № 2»

Сацыяльна-эканамічныя праблемы грамадства
праз прызму хрысціянскіх каштоўнасцей: педагагічны ракурс

Пяцікласнік у адным са сваіх сачыненняў напісаў: «Наша Зямля такая маленькая, але на ёй ёсць усё для шчасця...» Гэтыя словы ўражваюць не столькі дзіцячай мудрасцю аб магчымасці райскага існавання, колькі прынцыпова новым планетарным поглядам. У маё дзяцінства планета Зямля была яшчэ вельмі вялікай. А сёння мы можам назіраць, як па меры «росту» чалавека зямны шар «памяншаецца». Зямля становіцца ўсё больш безабароннай перад тым, для каго на ёй Богам створана ўсё для шчасця. Бяздумная, а лепш сказаць бяздушная «гаспадарлівасць» прывяла нашу цывілізацыю ў тупік: на першы план выходзіць ужо не дабрабыт, а элементарнае выжыванне.

Сёння чалавецтва сутыкаецца з масай глабальных праблем: палітычных (войны, тэрарызм, гонка ўзбраенняў), экалагічных (забруджванне паветра, вады, зямлі, пагроза знішчэння ўсяго жывога), рэсурсавых (энергетыка, сыравіна, прадукты харчавання, водныя і інш. рэсурсы), дэмаграфічных (перанасяленне Зямлі – з аднаго боку і выміранне хрысціянскіх народаў – з другога), сацыяльна-эканамічных (вялікае адставанне ў развіцці дзяржаў «трэцяга свету») [5,145-146] і многіх іншых. Пра гэтыя праблемы даволі часта вядуцца размовы як сярод простых людзей, так і на самых высокіх дзяржаўных і міжнародных узроўнях. Але пры гэтым рэдка можна пачуць разважанні аб сапраўдных прычынах такога катастрафічнага стану. А прычыны ў бездухоўнасці чалавека. Адам зноў дзёрзка зрывае яблыкі з дрэва пазнання, сілкуецца імі сам, гадуе дзяцей і амаль не задумваецца аб наступствах сваіх учынкаў. Мы забыліся пра словы Хрыста ў адказ дыявалу, які спакушаў Яго ў пыстыні: «Не хлебам адным будзе жыць чалавек, а ўсякім словам, якое зыходзіць з вуснаў Божых» [Мф.4.4]. Гэта зусім не азначае, што

чалавеку не патрэбны хлеб (матэрыяльныя ўмовы жыцця). Апостал Павел у сваіх пасланнях да Фесаланікійцаў просіць «паважаць тых, хто працуе» [1.Фес.5.12], і, больш за тое, наказвае братам па веры: «...калі хто не хоча працаваць, то няхай і не есць» [2.Фес.3.10]. Матэрыяльная забяспечанасць, багацце само па сабе не з'яўляецца злом, яно дар Божы на карысць чалавеку [2.59], але ж «кесарава кесару, а Божае Богу» [Мф.22.21], таму не трэба забываць і пра галоўнае папярэджанне Хрыстова: «Шукайце ж найперш Царства Божага і праўды Яго і гэта ўсё дадасца вам» [Мф.6.33].

У 1997 годзе, на пасяджэнні ЦК Канферэнцыі Еўрапейскіх Цэркваў у Жэневе генеральны сакратар Канферэнцыі пастар Кіт Клементс, абрысоўваючы накірункі дзейнасці сваёй арганізацыі і даючы «правільны аналіз сучаснага еўрапейскага кантэксту» падкрэсліў: «Еўропа мае патрэбу ў Евангеллі, выказаным у эканамічных тэрмінах. А эканоміка – у тэрмінах Евангелля» [1]. Відавочна, што пасля першай часткі выказвання, другая губляе свой сэнс. Мы бачым, як расстаўляюцца прэарытэты нават на ўзроўні хрысціянскіх арганізацый, што ж гаварыць пра бізнес, які пастаўлены ў жорсткія ўмовы канкурэнцыі, дзе парушаюцца нават прасцейшыя маральныя нормы, не кажучы пра духоўныя. Сучасны чалавек ужо прывык і перастаў абурацца на прапанову яму шкодных і нават небяспечных для жыцця прадуктаў харчавання, такіх жа лекаў, адзення і абутку, тэхнічных сродкаў і інш. Мы набываем пабудаваныя са шкодных матэрыялаў кватэры, небяспечныя для здароўя дзіцячыя цацкі, посуд і інш. Тысячы найменняў разавых рэчаў штодня проста выкідваюцца. Вытворцаў турбуе толькі прыбытак, а спажываючы бяздумна хапаюць усё, што прапануе рэклама, пераўтвараючы зямлю ў агульны сметнік. І толькі адзінкі з тысяч робяць намаганні паўстаць супраць гэтага бязладдзя.

Навуковыя дасягненні, высокія тэхналогіі, бурны эканамічны рост – усё гэта магло б стаць гарантам спакойнага, забяспечанага і шчаслівага жыцця, але чалавек трапляе ў матэрыяльна-спажывецкую залежнасць,

уцягваецца ў барацьбу за рынкі збыту, рэсурсы і тэхналогіі, прыдумвае ўсё больш грозную зброю і канчаткова губляе спакой.

Кожная праблема ад самай маленькай і нязначнай да самай глабальнай, якой бы сферы грамадскага жыцця яна ні датычылася – эканамічнай, сацыяльнай, палітычнай ці духоўнай – указвае нам на так званы «чалавечы фактар». А голоўным сярод шматлікіх складнікаў, якімі характарызуецца гэты тэрмін, заўсёды быў і будзе духоўна-маральны стан чалавека, абумоўлены яго светапоглядам. Існуюць дзве асноўныя светапоглядныя платформы – рэлігійная і атеістычная. Першая выводзіць розум на ўзровень вечнасці, дае чалавеку веру, надзею і любоў. Другая абмяжоўвае часовасцю існавання і прагматычна дыктуе эгаістычнае «жыві для сябе». У свеце не так многа людзей з высокімі маральнымі нормаў, чые б намаганні, маючы правільную светапоглядную матывацыю, маглі б аказваць дзейсны станоўчы ўплыў на сацыяльна-эканамічныя, палітычныя і культурныя працэсы грамадства. Нельга не пагадзіцца з народнай мудрасцю, якая сцвярджае, што «праблемы сучаснасці не ў тым, што мы не можам накарміць бедных, а ў тым, што багатыя ніяк не наядуцца». Сапраўды, чалавек без правільнага духоўна-маральнага выхавання ніколі не зможа нават часткова адмовіцца ад матэрыяльных выгод.

Сістэма адукацыі нашай рэспублікі робіць значныя намаганні для ўсебаковага развіцця і выхавання падростаючага пакалення. Штогод рэалізуюцца планы сумесных мерапрыемстваў з Праваслаўнай Царквой, грамадскімі арганізацыямі, устаноўмі культуры і сацыяльнай сферы. Праводзіцца вялікая работа па духоўна-маральным, патрыятычным, працоўным і экалагічным выхаванні. На базе Вілейскай гімназіі № 2, дзе я працую, многія гады ажыццяўляюцца праекты ў статусе інавацыйнай пляцоўкі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па ўзаімадзеянні сям'і і школы, па духоўна-асветніцкай дзейнасці на сцвярджанне хрысціянскіх каштоўнасцей і адраджэнне праваслаўных сямейных традыцый нашага народа. У гімназіі працуе раённы рэсурсны цэнтр па духоўна-маральным

выхаванні, у якім сабрана вялікая колькасць спецыяльнай і дзіцячай літаратуры, відэа- і аўдыяматэрыялаў, метадычных распрацовак, праграм, сцэнарыяў розных мерапрыемстваў, вучэбна-метадычных комплексаў па асновах праваслаўнай культуры. Адчынена экспазіцыя з пяці раздзелаў: «Царкоўны каляндар», «Праваслаўная ікона», «Свяшчэннае Пісанне», «Храм – дом Божы» і «Сям’я – малая царква». Аформлены этнакуток, збіраюцца матэрыялы для музея этнаграфіі, адраджаюцца народныя рамёствы, праводзяцца майстар-класы па народнаму танцу і спевах. Працуе музей воінаў-інтэрнацыяналістаў. Адчынены раённы рэсурсны цэнтр па асновах бяспекі жыццядзейнасці. Рэалізуюцца шматлікія даследчыя, дабрачынныя і творчыя праекты, праводзіцца работа па адраджэнні народнага лялечнага мастацтва, традыцыйнага касцюма Вілейскага строю. Мінскім інстытутам развіцця адукацыі выпушчаны зборнік матэрыялаў «Духоўна-маральныя асновы падрыхтоўкі вучняў да сямейнага жыцця» з вопыту работы гімназіі. Падрыхтаваны цыклы лекцый і практычных заняткаў, якія праводзяцца для настаўнікаў на курсах павышэння кваліфікацыі; арганізуюцца лекторыі і гутаркі для бацькоў і вучняў.

Настаўніцкая грамадскасць заклапочана праблемамі выхавання ў сучасных умовах і робіць усё магчымае для станоўчага ўплыву на дзяцей і падлеткаў. Тым не менш, праблемы растуць і паглыбляюцца. Ні для каго не сакрэт, што школа па сіле выхаваўчага ўздзеяння стаіць далёка не на першым месцы. Перад ёй – сям’я, сродкі масавай інфармацыі (інтэрнэт) і сацыяльнае акружэнне. Вялікую ролю ў справе выхавання адыгрывае Царква. Сама яе наяўнасць у населеным пункце аказвае станоўчы ўплыў на жыхароў. Але царкоўнае выхаванне можа быць дзейным толькі для тых, хто прыходзіць у храмы. Калі ж звярнуць увагу на вядомы факт, што прыхаджан прыкладна ўсяго 3 % ад праваслаўнага насельніцтва, то можна сказаць, што і Царква не мае магчымасці маштабнага ўплыву. Вельмі разумным мне падаецца рашэнне аб’яднаць намаганні школы і Царквы, бо ў гэтым спалучэнні і першая, і другая ў разы павялічваюць свой выхаваўчы патэнцыял. Калі ж

гаварыць пра сацыяльны асяродак, то ён амаль цалкам фарміруецца пад уплывам СМІ і асабліва інтэрнэту з яго сацыяльнымі сеткамі. Гіпертрафіраваная ўвага да жахаў, насілля і сэксу ў горшых (не чалавечых) яго праявах прыводзіць дзяцей і падлеткаў да эмацыянальнага выхалашчвання, дэфармацыі поларалювых праяўленняў і міжпалавых адносінаў, можа прывесці ў будучым да няздольнасці ствараць здаровыя сем'і.

Першаснай і асноўнай структурай усебаковага развіцця, выхавання і фарміравання каштоўнасных жыццёвых арыентацый з'яўляецца сям'я. Менавіта яна дае падмурак для далейшага ўспрымання ці адваржэння тых прапаноў, якія будуць зыходзіць ад іншых выхаваўчых інстытутаў. На адраджэнне сямейных традыцый, аздараўленне сям'і і ўзнаўленне яе патэнцыялу сёння павінны быць скіраваны асноўныя намаганні грамадскасці. Дзеля гэтага нам патрэбна ўспрымаць сям'ю як цэласную структуру, дзе бацька і маці, у адпаведнасці са сваім адвечным поларалювым прызначэннем, у роўнай адказнасці, выконваюць свае абавязкі. Асаблівую ўвагу трэба звярнуць на ролю бацькі ў сучаснай сям'і, бо яна прыніжаецца ці наўмысна замоўчваецца. На жаль, нават у асновах сацыяльнай канцэпцыі Рускай Праваслаўнай Царквы, дзе ідзе гаворка пра падтрымку інстытута сям'і, ужываецца збіты тэрмін «мацярынства і дзяцінства» [4,18]. А бацькоўства не трэба падтрымліваць?

Асновы сямейнага жыцця на прынцыпах хрысціянскай маралі павінны выкладацца ў сучаснай школе не пазней як з сёмага класа і да выпуску. Для гэтага трэба рыхтаваць спецыялістаў, пісаць і ўдасканалюць праграмы, выдаваць метадычныя дапаможнікі і падручнікі. І ў плане фарміравання асобы гэта быў бы галоўны школьны прадмет.

Выклік глабалізацыі патрабуе ад нас дастойнага адказу. Хвалюючыся за мірнае жыццё на зямлі, за паляпшэнне сацыяльна-эканамічных і культурных умоў, за правы чалавека, мы не павінны забываць аб прыярытэце рэлігійных каштоўнасцей [4,86]. Паважаючы светапоглядны выбар

нерэлігіійных людзей і іх права ўплываць на грамадскія працэсы, тым не меней, нам трэба сцвярджаць хрысціянскі светапогляд у працэсе прыняцця важных грамадскіх рашэнняў і выходзіць нашых дзяцей дбайнымі гаспадарамі на сваёй зямлі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Заседание Центрального комитета Конференции Европейских Церквей [Электронный ресурс] / Русская Православная Церковь. Архив официального сайта Московского патриархата 1997-2009. – 2.02.1998. – Режим доступа: <https://mospat.ru/archive/1998/02/vr030281>. – Дата доступа: 9.12.2017.
2. Маслов, Н.В. Толковый педагогический словарь: Духовные и нравственные понятия / Н.В. Маслов. – М: Самшит-издат, 2015. – 880 с.
3. Новы Запавет Госпада нашага Ісуса Хрыста / Пераклад з грэчаскай на сучасную беларускую мову Біблейскай камісіі Беларускай Праваслаўнай Царквы; адказны рэдактар перакладу протаіерэй Сергій Гардун. – Мінск: Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора: Медыял, 2017. – 544 с.
4. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви / Юбилейный архиерейский собор Русской Православной Церкви. – М., 2000. – 88 с.
5. Самыгин, С.И. Философия для студентов вузов / С.И. Самыгин [и др.]. – Изд. 6-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 154 с.
6. Тюкавкин, Н.М. Духовность экономики / Н.М. Тюкавкин [Электронный ресурс] / Кафедра экономики Самарского государственного университета. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/duhovnost-ekonomiki>. – Дата доступа: 17.12.2017.